ATATÜRK YOLU DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 77 (2025), 1-17.
Geliş/Received: 17.06.2025
Kabul/Accepted: 18.11.2025
DOI: 10.46955/ankuayd.1721775

(Araştırma Makalesi/Research Article)

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE SOSYALİST MUHALEFET VE BASIN: ORAK ÇEKİÇ GAZETESİ ÖRNEĞİ (1925)

SOCIALIST OPPOSITION AND THE PRESS IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD: THE EXAMPLE OF THE ORAK ÇEKIÇ NEWSPAPER (1925)

TEKİN ÖNAL*

ÖZ

Cumhuriyet tarihi boyunca muhalefet, siyasi örgütlenmeler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sanatsal ifadeler ve basın-yayın faaliyetleri gibi çeşitli kanallarla kendini göstermiştir. Özellikle erken Cumhuriyet döneminde kurumsal muhalefetin zayıflığı ve toplumsal muhalefet hafızasının yetersizliği nedeniyle kamusal beklentilerin iktidara iletilmesinde gazete ve dergiler kritik bir rol üstlenmiştir. Ocak 1925'te yayın hayatına başlayan *Orak Çekiç* gazetesi de bu bağlamda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Sosyalist bir çizgide yayın yapan gazete, genel amacını işçi haklarının korunması ve geliştirilmesi olarak açıklamıştır. Gazete, hükûmet politikalarını eleştiren içerikleri nedeniyle Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. Üç aylık yayın sürecinde toplam 7 sayı çıkaran gazete, işçilere sendikalaşmanın önemini anlatırken, aynı zamanda hükûmete çalışma standartlarının iyileştirilmesi yönünde öneriler sunmuştur. Gazete 1935'te Türkiye Komünist Partisi tarafından yeniden yayımlanmaya çalışılsa da ancak 12 sayı çıkarılabilmiştir. Bu çalışma, kapsamının sınırlılığı dolayısıyla gazetenin 1925'te yayınlanan sayılarını temel kaynak olarak ele almış; çalışmada konuya ilişkin arşiv belgeleri, telif ve tetkik eserler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın-yayın faaliyetleri, Orak Çekiç gazetesi, Sansür, Sosyalist muhalefet, Takrir-i Sükûn Kanunu.

ABSTRACT

Throughout the history of the Republic, opposition has manifested itself through various channels such as political organizations, non-governmental organizations, unions, artistic expressions, and press activities. Especially in the early Republican period, due to the weakness of institutional opposition and the inadequacy of social opposition memory, newspapers and magazines played a critical role in conveying public expectations to the government. The Orak Çekiç newspaper, which started publication in January 1925, constitutes an important example in this context. The newspaper, which followed a socialist line, declared its general purpose as the protection and development of workers' rights. Its content, which criticized government policies, led to its closure in March 1925 on the grounds of the Takrir-i Sükûn Law (Law on the Maintenance of Order). Publishing a total of 7 issues during its three-month publication period, the newspaper advised workers on the importance of unionization while also offering suggestions to the government for the improvement of working standards. Although the newspaper was republished by the Communist Party of Turkey in 1935, only 12 issues could be published. This study, due to its limited scope, has taken the issues of the newspaper published in 1925 as its primary source; archival documents, monographs, and scholarly research on the subject have also been used.

Keywords: Press and publication activities, Orak Çekiç newspaper, Censorship, Socialist opposition, Takrir-i Sükûn Law.

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İTBF, Tarih Bölümü, tekinonal@aybu.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-8746-1445.

Extended Abstract

This study provides a critical analysis of socialist opposition in early Republican Turkey through a focused examination of the short-lived newspaper, *Orak Çekiç*, published in 1925. The year 1925 represents a critical juncture in Turkish political history, marked by the Sheikh Said Rebellion and the subsequent enactment of the Takrir-i Sükûn Law (Law on the Maintenance of Order), which severely curtailed political dissent and ended experiments with multi-party politics. Within this repressive atmosphere, *Orak Çekiç* emerged as a significant, albeit ephemeral, voice for socio-economic opposition, lasting only seven issues before being shut down by the authorities. The research positions *Orak Çekiç* not merely as a periodical but as a crucial historical actor that embodied the possibilities and limitations of socialist discourse in the 1920s. The newspaper was the official publication of the Turkey Workers' and Peasants' Socialist Party (TİÇSF), which was organically linked to the Communist Party of Turkey (TKP). Its primary mission, as declared in its inaugural issue, was to be the "seeing eye, hearing ear, and shouting mouth of the working class," aiming specifically to articulate the "grievances and remedies" of workers and peasants. This direct address to the working class distinguished it from other contemporary leftist intellectual journals like *Aydınlık*, framing it as an educational tool designed to instill class consciousness in a numerically small, geographically dispersed, and largely unorganized proletariat. The analysis of the newspaper's content reveals a sophisticated and multi-dimensional opposition discourse. In the economic sphere, *Orak Çekiç* relentlessly critiqued the government's industrialization and labor policies, which it viewed as favoring the bourgeoisie. It documented the harsh working conditions, low wages, and arbitrary practices of employers in workshops and nascent industries. A primary target of its criticism was the delayed and, in its view, inadequate Mesai Kanunu (Labor Law). The newspaper advocated for an eight-hour workday, minimum wage guarantees, and social security for elderly and disabled workers, presenting organized struggle—through unions and strikes—as the only viable path to achieving these rights. Reports on successful strikes were covered in detail to serve as inspirational models for collective action. Politically, the newspaper extended its critique to the political establishment, accusing both the ruling Republican People's Party (CHP) and the primary opposition Progressive Republican Party (PRP) of indifference to the plight of workers and peasants. However, the study identifies a crucial strategic nuance in its political stance. When faced with the Sheikh Said Rebellion, which the state framed as a reactionary (*irtica*) uprising, *Orak Çekiç* sided with the government, condemning the rebellion as a feudal and regressive movement backed by foreign powers. This position demonstrates the complex relationship early socialists had with the Kemalist modernization project; while opposing its capitalist and authoritarian character, they found common ground in its struggle against feudalism and religious reaction, thereby framing their opposition as "class-based" and "progressive" rather than inherently "anti-regime." Furthermore, the newspaper maintained a consistent internationalist perspective. To contextualize local struggles within a global framework, the paper reported on international labor movements, covering strikes and unionization efforts in countries like France and Germany, presenting them as successful examples for Turkish workers to emulate. This served to foster a sense of solidarity and to position the Turkish working class as part of a universal struggle. The closure of *Orak Çekiç* in March 1925, under the provisions of the Takrir-i Sükûn Law, is presented as a pivotal moment that illuminates the mechanisms of silencing dissent in the early Republic. The study argues that the newspaper was targeted not simply for defending workers' rights, but for proposing an alternative, class-based political model that fundamentally challenged the core tenets of the official state ideology—namely, the project of capitalist modernization and the myth of a "classless, privilegeless, united mass." By advocating for a socialist reorganization of society, *Orak Çekiç's* discourse was deemed subversive to the "order of the regime." In conclusion, this study contends that the brief trajectory of *Orak Çekiç* serves as a powerful microcosm of the constraints faced by socialist opposition in early Republican Turkey. Its fate underscores the intense political pressure of the single-party era and highlights the profound difficulties of building a mass social base for socialism within an underdeveloped socio-economic landscape still dominated by agriculture. Ultimately, this case study demonstrates that the political history of the early Republic must be read not only through the dichotomies of "Kemalist reforms vs. reaction" but also through the process of marginalizing class-based, leftist dissent, whose legacy is one of a problematic relationship with the state-led modernization project, characterized by cycles of suppression.

Giriş

Türkiye'de sosyalist ideolojinin kitlesel bir siyasi harekete dönüşememesinin temelinde, Osmanlı'dan devralınan ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında halen dominant olan sosyo-ekonomik yapı yatmaktadır. 1920'lerin Türkiye'si, ileri derecede sanayileşmiş Batı ülkelerinden farklı olarak, baskın bir tarım ekonomisine ve son derece sınırlı sayıda işçiden oluşan bir emek piyasasına sahipti. 1927 Sanayi Sayımı verileri, on işçiden fazla çalışan imalat işyerlerinde toplam istihdamın ancak 77.000 kişi civarında olduğunu göstermektedir.[1] Bu işçiler de büyük ölçüde İstanbul, İzmir gibi birkaç büyük kentteki küçük ölçekli atölye ve fabrikalarda dağınık haldeydi. Modern anlamda bir işçi sınıfından ziyade, zanaatkâr ve vasıfsız işçilerden oluşan, örgütlenme deneyimi ve sınıf bilinci zayıf bir emekçi kitlesi mevcuttu.[2] Ayrıca dönemin sosyo-ekonomik yapısı sosyalist hareketin önünde ciddi bir engel teşkil ediyordu. Toprak'ın ayrıntılı çalışmasının da ortaya koyduğu üzere, 1920'lerin ortalarında modern anlamda bir sanayi işçisi kitlesinden söz etmek oldukça güçtü; mevcut işçiler de büyük ölçüde küçük atölyelerde çalışan, örgütsüz ve düşük ücretle geçinen bir kitleydi.[3] Dolayısıyla sosyalist söylem, kendisine kitlesel bir sosyal taban bulmakta ciddi bir güçlük yaşadı. Sosyalist muhalefetin bu dönemdeki serüveni, yalnızca aydınların entelektüel faaliyetleri olarak değil, aynı zamanda bu sınırlı sosyo-ekonomik zemin ve zayıf sınıf bilinci bağlamında analiz edilmeye muhtaçtır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden erken dönem, siyasal ve toplumsal yapının şekillendiği, aynı zamanda bu yapıya yönelik muhalif söylemlerin de filizlendiği kritik bir evreyi temsil eder. Bu dönemde muhalefet, çok partili siyasi hayatın henüz tesis edilememiş olması nedeniyle daha ziyade basın-yayın organları, dernekler ve bireysel entelektüel faaliyetler üzerinden kendini ifade etmiştir. Özellikle sosyalist muhalefet, hem uluslararası konjonktürün (Sovyet Devrimi, Komintern) etkisi hem de içerideki sınıfsal dönüşüm arayışları bağlamında, akademik ilginin odağında olagelmiştir.

Bu alandaki mevcut literatür genel olarak üç ana eksene odaklanmıştır: Birincisi, erken Cumhuriyet dönemi tek-parti yönetiminin otoriterleşme eğilimleri ve Takrir-i Sükûn Kanunu gibi yasal düzenlemeleri mercek altına alan (Ahmad[4]; Zürcher[5]) çalışmalardır. İkinci grup, Türkiye sol hareketinin genel tarihsel seyrini ve kişiliklerini inceleyen eserlerden (Tunçay[6]; Aydemir[7]) oluşur. Üçüncü olarak ise *Aydınlık*, *Kurtuluş* gibi belirli süreli yayınları ve Türkiye Komünist Partisi'nin faaliyetlerini doğrudan konu edinen daha özelleşmiş araştırmalar (Atılgan[8]) bulunmaktadır.

Söz konusu literatür içerisinde, 1925 yılı gibi son derece kırılgan bir siyasi atmosferde, kısa ömürlü olmasına rağmen işçi sınıfına doğrudan hitap etme iddiasındaki belirli bir yayın organının derinlemesine bir analizi nispeten ihmal edilmiştir. *Orak Çekiç* gazetesi, Şeyh Said İsyanı'nın ardından ilan edilen Takrir-i Sükûn rejiminin hemen öncesinde yayına başlamış ve bu rejimin ilk kapatılan yayınlarından biri olmuştur. Mevcut çalışmalar, gazeteyi genel tarih anlatıları içinde anmakla yetinmiş, onun söylem stratejilerini, işçi sınıfını nasıl inşa etmeye çalıştığını, iktidara yönelttiği iktisadi ve siyasi eleştirilerin mahiyetini ve nihayetinde bir muhalefet nesnesi olarak nasıl susturulduğunu sistematik bir biçimde çözümlememiştir.

Bu çalışma, sözü edilen boşluğu doldurma iddiasıyla kaleme alınmıştır. Makalenin temel amacı, *Orak Çekiç* gazetesini merkezine alarak, 1925 yılındaki sosyalist muhalefetin söylem ve eylem pratiklerini analiz etmek, gazetenin kapatılmasına giden süreci, dönemin siyasi-ideolojik bağlamı içerisinde değerlendirmek ve böylece erken Cumhuriyet dönemi basın tarihi ve siyasi muhalefet çalışmalarına katkı sunmaktır. Bu çerçevede çalışma, gazetenin tam metinlerine, dönemin arşiv belgelerine ve ilgili telif eserlere dayanarak, şu sorulara yanıt arayacaktır: *Orak Çekiç* kendisini nasıl bir misyonla konumlandırmıştır? Söylemlerinde hangi iktisadi ve siyasi eleştirilere yer vermiş, işçi sınıfına nasıl bir siyaset önermiştir? Takrir-i Sükûn Kanunu'nun uygulanmasında,

[1] Ahmet Makal, *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1920-1946,* Ankara: İmge Kitabevi, 1997, 45.
[2] Yıldırım Koç, "Türkiye İşçi Sınıfının Tarihsel Gelişimi ve Sendikacılık Hareketi", *Mülkiye Dergisi*, 27(240), 205.; Mübeccel Kıray, *Örgütleşemeyen Kent: Türkiye'de Kentleşme, Yazılar*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, 88.
[3] Zafer Toprak, *Türkiye'de İşçi Sınıfı 1908-1946,* Genişletilmiş Baskı, İstanbul: TÜSTAV Yayınları, 2022, 154-160.; Makal, *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri,* 48.
[4] Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu,* İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995.
[5] Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.
[6] Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-I (1908-1925),* 3. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1978.
[7] Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*, Ankara: Remzi Kitabevi, 2019.
[8] Gökhan Atılgan, *Behice Boran: Öğrenilecek Bir Yaşam*, İstanbul: Yordam Kitap, 2018.

gazetenin kapatılmasını gerektiren somut gerekçeler neler olmuştur? Çalışma ayrıca *Orak Çekiç* özelinde, erken Cumhuriyet'in siyasal rejiminin muhalif söylemleri sınırlandırma ve denetleme mekanizmalarını anlamamıza olanak sağlamayı hedeflemektedir.

1. Tek-Parti Rejiminin İnşası ve Sosyalist Muhalefetin Tasfiyesi (1923-1925)

Erken Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin modernleşme ve ulus-devlet inşa sürecinde kritik bir evreyi temsil eder. 1923'ten 1946'ya kadar uzanan bu dönem, aynı zamanda siyasal iktidarın merkezileştiği, devletin toplumu *"yukarıdan aşağıya"* dönüştürme çabası içinde olduğu ve bu sürece yönelik her türlü muhalefetin sıkı bir denetim altına alındığı bir vasatı yansıtır. Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) etrafında tekleşen iktidar bloğu, jakoben bir modernleşme projesini hayata geçirirken, bu projenin temel parametrelerini sorgulayan her türlü siyasi, ideolojik ve sosyal hareketi marjinalleştirme ve baskılama eğilimindeydi.[9] Bu bağlamda, sosyalist hareketler, rejimin temelini oluşturan ulus-devlet, kapitalist modernleşme ve laiklik prensipleriyle doğrudan veya dolaylı bir hesaplaşma içinde oldukları için iktidar-muhalefet ilişkilerinin en kırılgan ve en sorunlu alanını teşkil etmiştir.

Tek-parti yönetimi, resmi olarak 1925'teki Takrir-i Sükûn Kanunu ve ardından gelen Şeyh Said İsyanı'nın bastırılması ile kesinlik kazanmıştır. Bu kanun, *"istiklâl-i Cumhuriyet'e karşı her türlü harekât-ı ihtilaliyeyi"* önlemek amacıyla hükûmete olağanüstü yetkiler vermiş ve muhalif gazeteler kapatılarak İstiklal Mahkemeleri aracılığıyla sert bir bastırma politikası uygulanmıştır.[10] Bu ortamda muhalefet, yalnızca siyasi partiler düzeyinde değil, sivil toplum, basın ve entelektüel tartışma alanlarında da büyük ölçüde tasfiye edilmiştir. İktidarın meşruiyetini, *"milletin tek ve bölünmez iradesi"*ni temsil ettiği iddiası üzerine inşa etmesi, alternatif siyasi projeleri varsayım olarak gayrimeşru kılınmış ve muhalefet, *"hainlik"*, *"bölücülük"* veya *"Cumhuriyet düşmanlığı"* ile eş anlamlı hale getirilmiştir.[11]

Cumhuriyet'in sosyalist mirası, II. Meşrutiyet döneminde yeşeren ve Kurtuluş Savaşı yıllarında önemli bir canlanma yaşayan Osmanlı sosyalist hareketinden devralınmıştır. Bu dönemde daha az yaygın olarak görülen sosyalist hareket, *İdrak, İnsaniyet*, *Beşeriyet* gibi gazeteler ve *İştirak* adlı bir dergide fikirlerini beyan etme fırsatı bulmuştur. Henüz III. Enternasyonel kurulmadığı için, II. Enternasyonel doktrinine bağlı kalan hareketin belli başlı savunucuları arasında da İştirakçi Hilmi, Dr. Refik Nevzat ile bazı Ermeni ve Bulgar parlamenterler yer almıştır.[12] Bu dönemin en önemli sosyalist faaliyetleri de 1910 yılında kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası (OSF)'dır.[13] OSF haricinde gayrimüslim tebaa tarafından kurulan işçi örgütlerinden Selanik Sosyalist İşçi Federasyonu dönemin önemli yapılanmalarındandır.[14]

1910'da kurulan OSF, 1920'de kurulan Türkiye Komünist Fırkası (TKF) ve Anadolu'da yeşeren Yeşil Ordu ve Halk İştirakiyun Fırkası gibi oluşumlar, erken dönem Türkiye solunun temel taşlarını oluşturuyordu.[15] Özellikle Mustafa Suphi önderliğindeki TKF, Ankara Hükûmeti ile işbirliği potansiyeli taşımasına rağmen, millî mücadelenin merkezileşen liderliği açısından uzun vadede bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu dönemde, 24 Eylül 1919 günü Amerika İnceleme Heyeti Başkanı General Harbord'a yazılan rapor ülkede sosyalist düşünceye bakış açısını ortaya koymaktadır. Raporda yazdığı şekliyle Bolşevikliğin Türkiye'de hiçbir yeri olmayacağı belirtilirken; Anadolu'daki dini inancın, geleneklerin ve sosyal yapının böyle bir düşünceye uygun olmadığı açıkça belirtilmiştir.[16] Yine sosyalist yapıya bakış açısını gösteren bir diğer önemli örnek 14 Ağustos 1920 günü Mustafa Kemal Paşa tarafından yapılan konuşmadır. Meclis toplantısındaki görüşmede Bolşeviklerle yapılan iş birlikleri detaylı bir şekilde izah edildikten sonra, Bolşeviklik ilkelerine ait olmadıkları belirtilerek, *"bunu milletimize kabul*

[9] Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,* 213.
[10] Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931),* Ankara: Yurt Yayınları, 1981, 89-95.
[11] Taha Parla, *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları: Cilt 1, Atatürk'ün Nutuk'u*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, 57.
[12] Tarık Zafer Tunaya, *Hürriyetin İlânı, İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakışlar,* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, 59-60.
[13] Fırka 1910-1913 yılları arasında faaliyet göstermiş, 20 Şubat 1919'da ise yeni bir ad, program, bildiri ve tüzükle Türkiye Sosyalist Fırkası ismini almıştır. Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt2, Mütareke Dönemi,* 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, 399.
[14] Bedir Sala, "Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihsel Seyri: Dönemler, Gündemler ve Konjonktürel Yönetimler", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi,* 17/61 (2021), 16.
[15] Bu dönemde Anadolu'daki sol hareketler için Bkz. Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar.*
[16] Alaattin Uca, "Atatürk ve Komünizm", *Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 15 (2000), 327.

ettirmeyi hiç düşünmedik ve düşünmeyeceğiz"[17] ifadeleri ile Cumhuriyet'e de intikal eden ve sosyalist ideolojiye bakış açısını belirten fikir bir kez daha açıkça paylaşılmıştır.

28/29 Ocak 1921'de Mustafa Suphi ve 14 arkadaşı Trabzon'dan Bakü'ye geri dönmek için bindirildikleri teknede Kayıkçılar Kâhyası Yahya Kâhya'nın adamlarından Faik Reis ve adamları tarafından Sürmene açıklarında öldürülmeleri olayı[18] Cumhuriyet iktidarının sınıf temelli, enternasyonalist ve alternatif bir siyasi hat taşıyan sosyalist harekete bakışının sembolik ve trajik bir göstergesi olarak tarihe geçmiştir.[19] 1925 Takrir-i Sükûn Kanunu ise zaten zayıf olan legal sosyalist hareketin tamamen yeraltına itilmesi veya tasfiyesiyle sonuçlanmıştır.

1925 sonrası dönem, sosyalist hareketler açısından büyük bir sessizlik ve baskı dönemidir. Resmi ideolojinin *"sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitle"* söylemi, sınıf mücadelesi fikrini retorik olarak dışladığı gibi, pratikte de bu yöndeki her türlü girişimi şiddetle cezalandırmıştır.[20] 1927'de *Aydınlık* dergisi etrafında toplanan ve Şefik Hüsnü (Değmer) önderliğindeki illegal Türkiye Komünist Partisi (TKP) kadrolarının büyük bir kısmı tutuklanmıştır.

İlginç bir paradoks olarak bu dönemde devlet, *"kontrollü"* bir sol söylemi kendi meşruiyeti için araçsallaştırmaktan da geri durmamıştır. 1930'larda CHP'nin "altı ok"undan biri haline gelen "halkçılık", zaman zaman anti-kapitalist ve devletçi bir tonla işlenmiş ancak bu söylem her zaman devletin mutlak kontrolü altında ve onun sınırları içinde kalmıştır.[21] *Kadro* dergisi (1932-1935) etrafında toplanan aydınlar, devlet eliyle ve devletçi bir perspektifle planlı kalkınma modelini savunmuşlar, bu da sınıfsız bir toplum idealine vurgu yapan resmi söylemle örtüşmüştür.

Türkiye'de herhangi bir sosyalist yapıya yer olmadığına dair vurguların sık sık yapılmasına rağmen ülke içerisinde sosyalist muhalefetin varlığı her zaman devam etmiştir. Bu dönemin muhalefeti legal bir siyasi parti veya örgütlenmeden ziyade genellikle basın-yayın organları, propagandalar üzerinden gerçekleşmiştir. Ancak bu faaliyetler, hükûmet tarafından her zaman dikkatle takip edilmiş ve ülkede sosyalist-komünist muhalefetin yayılması engellenmeye çalışılmıştır.

Söz konusu engelleme işlemlerinden bir tanesi ordudan ihraç meselesidir. Buna göre İzmir Ağır Ceza Mahkemesinin 1933 tarihli kararına göre ağır hapis cezası alan ve amme hizmetinden uzaklaştırılarak emniyet altına alınan, yargılama sonucunda komünist olmasından dolayı suçlu bulunan Abdülkadir Efendi'ye Askerî Ceza Kanununun ilgili maddeleri gereğince sürgün cezasının uygulanmasına karar verilmiştir.[22]

Aynı kapsamdaki bir diğer önemli faaliyet ise dönemin eğitim merkezlerinden birisi olan Halkevlerinde komünist yayınların yasaklanmasıdır. Konu hakkında Nisan 1938 tarihli bir karar ile gençliğe komünistlik fikri veren, yabancı ve yalancı fikirlerin yer aldığı eserlerin Halkevleri başkanlıklarına dair yazılan emre uyularak satışlarının yasaklanması ve basılmış olanların toplatılmasına karar verilmiştir. Buna göre 1 numaralı listede Karl Marks'ın *"Gündelikçi İş ile Sermaye",* Fatma Yalçın'ın *"Sosyete ve Teknik"* adlı eserleriyle, Haydar Rifat'ın *"Sosyalizm"* ve *"Hayali Sosyalizm ve İlmi Sosyalizm"* ile Sabiha Zekeriya'nın *"Karl Kautsky'ye Göre Sosyalizm"* adlı tercümeleri yasaklı kategoride değerlendirilmiştir. Ayrıca 2 numaralı listede Nazım Hikmet'in *"Sovyet Demokrasisi",* Haydar Rifat'ın *"Milliyetçilik (Lenin, Stalin, Buharin)",* Hikmet Kıvılcım'ın *"Karl Marksın Hayat Felsefesi ve Sosyolojisi"* adlı eserleri toplatılması istenen yayınlardan olmuştur.[23]

Halkevleri ve il yönetim kurullarına gönderilen emir gereğince Giresun'dan herhangi bir yasaklı yayın bulunmadığı cevabı gelirken, Devrek'te Haydar Rifat'ın "*Sosyalizm*" tercümesinin kütüphanede yer aldığının tespit edildiği ve kitabın derhal kayıt defterinden silinerek CHP Genel Sekreterliğine ulaştırılmak üzere postaya verildiği yazılmıştır. Aynı yayına Zonguldak'ta da rastlanırken, Adana ve Ceyhan halkevlerinde yasaklı yayınlara

[17] Rasih Nuri İleri, *Atatürk ve Komünizm Kurtuluş Savaşı Stratejisi,* 5. bs, İstanbul: Scala Yayıncılık, 1999, 167.
[18] Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar,* 237.
[19] Mustafa Yılmaz, "Mustafa Suphi Olayı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2/1 (1987), 311.
[20] Hikmet Kıvılcımlı, *Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi*, İstanbul: Sosyal İnsan Yayınları, 2009, 134.
[21] Tanıl Bora, Kemalizm ve Sol: İttifak ve Dışlama Halleri, (Ed. Ahmet İnsel), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cilt 2: Kemalizm,* İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, 342.
[22] T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30-11-1-0.92-42-20, (26.11.1934).
[23] BCA, 490-1-0-0.581-4-1, (07.10.1938).

rastlanmadığı bilgisi gelmiştir.[24] Buna benzer birçok il ve ilçeden yazılar gönderilmiş, ülkede Sosyalizmle mücadelenin doğrudan devlet eliyle yürütüldüğü önemli bir süreç yaşanmıştır.

2. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) ve Orak Çekiç Gazetesi'nin Kuruluşu: Misyon, İdeolojik Çizgi ve Yayın Profili

Ülke içindeki söz konusu değişimlerin yanı sıra Türkiye'de Sosyalist muhalefet asıl olarak 1916-1917 yıllarında ülke dışında başlamış ve III. Enternasyonal (1919) sonrasında ülkede varlığını hissettirmeye başlamıştır. Türk sosyalistlerinin Fransa, Almanya, Rusya ve İsviçre'de başlayan faaliyetleri sayesinde sosyalist ideoloji ülke içerisinde de merkezileşmiş ve etkili olmuştur.[25] Bu hareketin yaygınlaşmasıyla beraber 20 Eylül 1919'da Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) kurulmuştur. Partinin kurucuları Şefik Hüsnü (Değmer), Mehmet Vehbi, Namık İsmail, Ethem Nejat ve Nafi Atuf (Kansu) olarak bilinmektedir.[26] Şefik Hüsnü'nün gruba katılması ile üyeler Türkiye'ye dönerek İstanbul'u merkez edinmişlerdir. Fırkanın kuruluş başvurusu ilk kez 1919 yılı temmuz ayında yapılmıştır. İlk başvuru dönemin İçişleri Bakanı Adil Bey tarafından hoş karşılanmazken; ikinci başvuru, yeni İçişleri Bakanı Şerif Paşa tarafından incelenmeye başlanmış ve fırkaya kuruluş izni verilmiştir. Fırkanın ilk başkanı Mehmet Vehbi (Sarıdal)'dir.[27] Çalışmalarında ve yayınlarında görüldüğü şekilde fırkanın temel hedefi sayıca az ve dağınık halde bulunan işçi kitlesiyle bağ kurmak, onları bilinçlendirmek ve işçi birlikleriyle ortak hareket etmektir. Rakibi ise İstanbul işçi hareketinin neredeyse tamamını etkisi altına almış olan, Hüseyin Hilmi başkanlığındaki Türkiye Sosyalist Fırkasıdır.[28]

TİÇSF, 1 Mayıs 1919'da Berlin'de *Kurtuluş* dergisini yayınlamaya başlamıştır. Derginin bu ilk yayın sürecinde, aralarında Ethem Nejat, Vedat Nedim ve Mehmet Vehbi'nin de bulunduğu, Almanya'da eğitim görmüş Türk öğrenciler etkin rol oynamıştır. Dergi, 20 Eylül 1919'dan itibaren yayın hayatına İstanbul'da, birinci sayıdan başlayarak devam etmiştir.[29] Eylül 1919 ile Şubat 1920 tarihleri arasında toplam beş sayı yayınlanan dergi, Türkiye'nin sol ideolojiye yönelmesini, Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etme zorunluluğu ile temellendirmiştir. *Kurtuluş*'ta ülkenin ekonomik kalkınması için sol düşüncenin benimsenmesi gerektiği vurgulanmış ayrıca Türkiye'deki toplumsal sınıf yapısı ve çatışmalarına dair analizlere yer verilmiştir. İstanbul'un İngiliz kuvvetlerince resmen işgal edildiği 16 Mart 1920'yi takip eden günlerde, 19 Şubat 1920 tarihli beşinci sayısının ardından dergi yayın yasağı getirilerek kapatılmıştır.[30]

Kurtuluş dergisinin kapanması sonrasında uzun bir süre herhangi bir yayın organına sahip olmayan TİÇSF, 1921 yılı itibariyle *Aydınlık* dergisini resmî yayını olarak çıkarmaya başlamıştır. Dergi, 1 Haziran 1921-18 Şubat 1925 tarihleri arasında toplamda 31 sayı yayınlanmıştır. TİÇSF'nin sözcülüğünü yapan dergi, aynı zamanda Türkiye'de Marksist ideolojinin bilimsel temellerini de atmıştır.[31] Dergide Türkiye'de sınıf sistemi, burjuvazinin yapısı ve proleter sınıfın gelişimine engel oluşu ile feminist öğretiler hakkında yazılar yer almıştır.[32] Dergi, Millî Mücadele döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayın hayatına devam etmiş, çıkan yazılar genellikle ülkedeki aydın kesime hitap eder mahiyette olmuştur. Dergide savunulan görüşler, V. Komintern Kongresi'nde (1924) Ukrayna delegesi Manuilski tarafından oldukça yoğun eleştirilere tabi tutulmuş ve derginin Kapitalizme karşı millî sermayeyi savunması hoş karşılanmamıştır. Bu durum karşısında kendilerini milliyetçi devrim hareketi ile işbirliği yaptıkları şeklinde savunan Türk sosyalistleri, bunun zamanla telafi edileceğini beyan etmişlerdir.[33]

Komintern ile ilişkilerini düzeltmek isteyen ve yalnızca aydın kesime değil, işçi sınıfına da hitap etmeyi amaçlayan TİÇSF, 1925 yılı itibariyle ülkedeki işçi sorunlarını ele alan ve işçilerin haklarını savunmaları gerektiğini belirten bir gazete yayınlamaya karar vermiştir. Bu amaç doğrultusunda TİÇSF bünyesinde, *Aydınlık* dergisi içerisinden doğan bir yayın olan *Orak Çekiç* gazetesi, 21 Ocak 1925 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin her sayısı dört sayfa uzunluğunda olup, ilk sayfanın sağ üst kısmında belirtildiği şekilde 100 para değerindedir. Gazetedeki

[24] *BCA,* 490-1-0-0.581-4-1, (07.10.1938).
[25] Aclan Sayılgan, *Solun 94 Yılı 1871-1965,* Ankara: Mars Matbaası, 1968, 77.
[26] Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt2,* 482-499.
[27] Özge Unsur, *Şefik Hüsnü Değmer: Türkiye Sol Hareketi İçindeki Yeri ve Görüşleri,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, 28.
[28] Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt2,* 482-499.
[29] Aytül Tamer Torun, "Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkçe Sol Basından İzlenimler: İşçi Hareketleri ve Sorunlarına Dair Notlar", *Erciyes İletişim Dergisi* 3/4 (2014), 47.
[30] Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar,* 169.
[31] Zafer Toprak, "Aydınlık Dergisi (1921-1925) Marksizim ve Feminizm", *Müteferrika* 2/50 (2016), 2-5.
[32] Vahit Taha Kurutlu, "Atatürk Döneminde Siyasi Dergiler ve Fikirler", *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6/11 (2023), 52-53.
[33] Sayılgan, *Solun 94 Yılı,* 181-82.

yazılar isimsiz yayınlanmakta ve sadece haber değil, savunulan görüşlere dair hikâye, deneme vb. yazılar da gazetede yer almaktadır.

Gazete, ilk sayısının ilk sayfasında yer alan *'Başlarken'* başlığı altında kendisini, *''emekçi sınıfının gören gözü, işiten kulağı, bağıran ağzıdır''* ifadeleri ile tanıtmıştır. Aynı başlığın devamında uluslararası nitelikte yayın yapacağına atıf yapan gazete, sadece Türkiye'deki değil, tüm Dünya'daki işçilere yönelik haberler yapılacağını duyurmuştur. Bu anlamda gazete, 5 Mart 1925 tarihine kadar tüm dünyadaki işçiler hakkında haberleri içeren toplamda yedi sayı yayınlamıştır. Haftada bir defa çıkarılacağı belirtilen gazete, bir amele ve köylü gazetesi olarak tanımlanmış, amacı ise *"Mesleği amelenin ve köylünün işleriyle uğraşmak; gayesi amelenin ve köylünün menfaatlerini korumaktır. "Orak Çekiç" amele ve köylünün dertlerini duyurmak, dermanlarını göstermek için çıkıyor"* şeklinde açıklanmıştır. Yüreği temiz tüm emekçilerin olduğu her yerde var olacağını beyan eden gazete, yeni ve taze fikirlerle yorgun kafaları ışıklandırma, güzel yazılarla da onları dinlendirme gayesi taşımıştır.[34]

Gazetenin misyonuna dair başka bir ifade, beşinci sayıda *''Orak Çekiç* gazetesi *bütün Türkiye amelesinin malıdır''* şeklinde yer almıştır. Gazetenin ilerleyeceği yolu amele ve köylünün danışmanlarının belirleyeceği ifade edilirken, temiz kalpli her amele çatıları altına davet edilmiştir.[35] Gazetedeki yazılar genellikle imzasız olmakla beraber kimi yazılarda anonim olarak *"Orak Çekiç", "Kızıl Diplomat"* veya *"Elif"* gibi takma isimler kullanılmıştır.[36] Bunun yanı sıra yayınlandığı dönem içerisindeki aktif sosyalist düşünürlerin birçoğu gazetede yazmıştır. Bu isimlerden biri de Şevket Süreyya (Aydemir)'dır. 1923 yılı sonları, 1924 yılı başlarında İstanbul'a gelen Şevket Süreyya, *Aydınlık* gazetesinde önemli görevler üstlenirken, üniversitelerde örgütlenme çalışmalarında da bulunmuş ve *Orak Çekiç* gazetesinde aktif biçimde yer almıştır.[37]

Gazete içerisinde Şevket Süreyya'nın imzasını taşıyan tek yazı 29 Ocak 1925 tarihli ikinci sayıda yer alan *"Edirne İşçiler Yurdunu Ziyaret"* başlıklı yazıdır. Şevket Süreyya bu yazısında Edirne şehrinin o dönemki yapısını anlatırken şehrin harap bir yapıda olduğundan bahsetmiştir. Devamında ise Edirne İşçiler Yurdundan bahsederek şehrin harap yapısına kıyasla, burasını canlı bir yuva şeklinde betimlemiştir. Ayrıca yurt içinde yazan *"İşçiler İçkiye Düşmandır"* yazısına atıf yapılarak bir dönem güruh diye anılan işçilerin şimdi en temiz, en medeni insanlar oldukları belirtilmiştir. Son olarak Edirne İşçiler Yurdu detaylı bir şekilde tanıtılarak kütüphane, spor odası, spor kulübü gibi alanlar ve yurt içerisindeki faaliyetler anlatılmıştır.[38] Bu betimleme, dönemin işçi sınıfının ahlaki ve kültürel olarak yükselişe geçtiğini vurgulayan, umut dolu bir tablo çizmektedir. Yurdun fiziksel ve sosyal imkânları, işçilerin yalnızca ekonomik değil, toplumsal bir dönüşümün de öznesi haline geldiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

3. Orak Çekiç Gazetesi'nin Muhalefet Söyleminin Analizi: İktisadî, Siyasî ve Uluslararası Boyutlar

Orak Çekiç gazetesinin ilk dönemine dair sayfaları incelerken göze çarpan ilk unsur haber başlıklarının fazla olması ve çeşitli konularda yazıların bulunmasıdır. Gazete içerisinde hükûmete muhalefet, dönemin siyasi gelişmelerine dair muhalefet, işçilerin faaliyetleri, işçi hakları ve isteklerine yönelik yazılar ve dünya işçilerine dair bilgiler yer almaktadır. Bunların haricinde yine işçi sınıfına ait olmak üzere kimi zaman hikâye tarzında kimi zaman da deneme tarzında yazılar yazılarak güncel işçi ve köylü sorunları daha yalın bir dille aktarılmaktadır.

Muhalif yazıların aksine gazetenin tek istisnai tutumu, 1925'te patlak veren Şeyh Said İsyanı'na yönelik haberlerde görülmektedir. Gazete, isyanı açık bir irtica (gericilik) hareketi olarak nitelemiş ve her türlü irticaa karşı olduğunu beyan ederek bu konuda hükûmetin yanında yer almıştır. Gazetenin 5 Mart 1925 tarihli yedinci ve son sayısında konuya ilişkin oldukça sert bir dil benimsenmiş, *"Yobazların sarıkları yobaz zümresine beyaz kefen olmalı!..."* şeklinde başlayan ve *"...Kahrolsun derebeylik!"* diye devam eden çarpıcı bir başlık kullanılmıştır. Ayrıca, *"İngilizlerin oynattığı irtica kuklası"* ifadesiyle isyanda yabancı güçleri sorumlu tutan bir yaklaşım sergilenmiş ve irtica ile derebeyliğe karşı mücadele için köylülerin köy meclisleri, işçilerin ise sendikalar etrafında örgütlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Haberde, halkın isyanın bastırılmasına gösterdiği desteğin, çalışan kitlelerin derebeylik düzeninin kaldırılmasına ne denli önem verdiğini gösterdiği yorumu yapılmış; işçi ve köylü sınıfının, bu asalak grubunun zarar vermesine olanak sağlayacak her türlü araçtan yoksun

[34] Türkiye Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı, Süreli Yayınlar Arşivi, *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.
[35] *Orak Çekiç* (5), 18 Şubat 1925.
[36] Fethi Tevetoğlu, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960),* Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1967, 97.
[37] Eray Yılmaz, "Aydınlık Çevresinde Şevket Süreyya (Aydemir) (1924-1925)", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 18/53 (2022), 512.
[38] *Orak Çekiç* (2), 29 Ocak 1925.

bırakılmalarını kararlılıkla talep ettiği belirtilmiştir.[39] Bu tutum, gazetenin temel hedefi olan işçi ve köylü sınıfının çıkarlarını tehdit ettiği gerekçesiyle irtica ve feodal yapıları en az hükûmet kadar sert bir dille eleştirdiğini ortaya koymaktadır. Böylece gazete, siyasi muhalefeti ile toplumsal dönüşüm hedefi arasında tutarlı bir çizgi yakalamıştır.

Şeyh Said İsyanı, askerî yönü ve uzun süre gündemde kalan siyasi yapısı ile Cumhuriyet dönemi isyanlarının en önemlilerinden bir tanesidir. Bu isyan, zamanla ülkedeki demokratik yapıyı etkileyen ve muhalefetin bastırılmasına yol açan Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkışına da sebep olmuştur. İsyanın temeli 1923'ten beri devam eden örgütlenmelere dayanmaktadır. Bu süreçte 1924 yılında Kürt bölgesinde bir ayaklanma kararı alınmış, aynı yıl Halifeliğin kaldırılması ise din ağırlıklı bir propaganda izlenmesine neden olmuştur. Nasturî Ayaklanması sonrasında kimi önderlerin kaçması, kimi önderlerin de tutuklanması ile isyan sürecinde Şeyh Said tek başına kalmıştır.[40] Ancak özellikle Piran'da büyük bir kitleyi yönlendirecek güce erişen Şeyh Said, bu mevkide hükûmet aleyhinde propagandalar yapmaya ve yine hükûmetin karşısında yer alan aşiret reisleri ile görüşmeye başlamıştır. Aynı mevkide asker kaçağı arayan jandarma birlikleri kaçakların Şeyh Said'in kardeşi Şeyh Abdürrahim'in elinde olduğunu öğrenince kaçakların teslimini istemiştir. Kaçakların tesliminin görüşüldüğü sırada Abdürrahim'in jandarmaya saldırı emri vermesi üzerine 13 Şubat 1925 günü Şeyh Said İsyanı fiili olarak başlamıştır.[41]

Ülkedeki milli birliği tehdit eden isyan karşısında hükûmet acil tedbir almaya yönelmiş ve dönemin Başbakanı Ali Fethi (Okyar) Bey sıkıyönetim ilan etmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne başvurmuştur. Başbakanın başvurusunda belirttiği şekilde Ergani vilayetinde ortaya çıkan isyan Diyarbakır, Elâzığ ve Genç vilayetlerine de sıçramış ve olayın daha da genişlemesi öngörüldüğü için Genç, Muş, Ergani, Dersim, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Siverek, Siirt, Bitlis, Van ve Hakkâri vilayetleriyle Erzurum vilâyetinin Kiği ve Hınıs kazalarında bir aylığına örfi idare ilan edilmesi istenmiştir. Talep, Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 86. maddesince Meclis'e arz edilerek, aynı gün onaylanmıştır.[42]

Takrir-i Sükûn Kanunu, 4 Mart 1925 günü Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlük süresi 2 yıl olarak öngörülmüş ve yürütülmesinden İcra Vekilleri Heyeti sorumlu tutulmuştur. Kanunun birinci maddesinde yazdığı şekliyle *"irtica, isyan ve ülke düzenini bozan tüm teşkilat, teşvikât, teşebbüsat ve neşriyatı hükûmet ve Cumhurbaşkanı kabulüyle kaldırma hakkı"*,[43] ülkedeki muhalif basının susturulmasına olanak sağlamıştır.

Birinci madde kapsamında, işçi sorunlarına değinen *Orak Çekiç* gazetesi de ülkede muhalif yayınlar kategorisine giren birçok gazete ve dergiyle beraber[44] İcra Vekilleri Heyeti'nin 5 Mart 1925 tarihli toplantısında kapatılarak yayın hayatına son verilmiştir.[45] Aslında yayın sansürü Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan önce de uygulanmış, daha 1923'te Rusya'da Türkçe ve Rusça olarak yayınlanan *Yeni Hayat, Rençber, Komünist* ve *Başkurt*[46] ile *Yeni Fikir* gazetelerinin,[47] Viyana'da yayınlanan *Correspondance International* gazetesi[48] ile Bulgaristan'da yayınlanan *Ziya* gazetesinin Komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle yurda sokulması yasaklanmıştır.[49] İstanbul'da yayın yapan *Hahtanak* gazetesi de Komünizmi övücü faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak yasaklanmıştır.[50]

Orak Çekiç dâhil ülkedeki birçok yayının kapatılmasından sonra, hayatlarını tehlikede gören ve aralarında Şefik Hüsnü (Değmer), Ali Ediz gibi isimlerin de bulunduğu sosyalist bloğun bazı ileri gelenleri yurt dışına çıkmışlardır. Yurt içinde kalanlar ise *Yoldaş* gazetesi etrafında toplanarak köktenci yazılar yazmaya başlamışlardır. Gazetede yayınladıkları *"1 Mayıs Beyannamesi"* sebebiyle bu çevreden 38 kişi tutuklanmış ve Ankara İstiklal Mahkemesince

[39] *Orak Çekiç* (7), 5 Mart 1925.
[40] Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,* 269.
[41] Hasan Acar, "Türk Siyasal Hayatı'nda Şeyh Said İsyanı", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/3 (2019), 41-42.
[42] *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre II, Cilt 14, Tarih: 23 Şubat 1925, 288.
[43] *Resmî Gazete,* 4 Mart 1925.
[44] Bu dönem kapatılan diğer muhalif yayınlar şunlardır: Aydınlık Dergisi, Tevhid-i Efkâr gazetesi, Son Telgraf gazetesi, İstiklal gazetesi, Sayhâ gazetesi, Sebilürreşad gazetesi.
[45] *BCA*, 30-18-1-1.13-12-12, (05.03.1925).
[46] *BCA*, 30-18-1-1.7-30-11, (01.09.1923).
[47] *BCA*, 30-18-1-1.7-25-18, (22.07.1923).
[48] *BCA*, 30-18-1-1.13-25-12, (29.04.1925).
[49] *BCA*, 30-18-1-1.7-21-13, (19.06.1923).
[50] *BCA*, 30-18-1-1.15-49-9, (05.08.1925).

yargılanarak mahkûm edilmişlerdir. 1926 yılında ise Cumhuriyet Bayramı sebebiyle bütün sosyalist mahkûmlar beraat etmişlerdir.[51]

Kökeni Millî Mücadele dönemine dayanan *Orak Çekiç* gazetesi, erken cumhuriyet dönemi muhalefet hareketi içerisinde oldukça etkili bir yere sahiptir. Öyle ki gazete sosyalizm vurgusu ile dönemin rejimine bir muhalif tutum takınmış, dönemin iktisadî sorunlarını gündeme taşımış ve işçilerin yaşadıkları zorlukları anlatmıştır. Bu sebeple *Orak Çekiç* gazetesi çok boyutlu bir muhalefet hareketi olarak konumlandırılabilecek niteliktedir.

Gazetedeki muhalif haberler ise genel yapısı ile üç ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar; Türkiye'deki işçilerin genel durumları ve faaliyetleri, hükûmete yönelik siyasi ve iktisadî muhalefet haberleri ve dünyadaki sosyalist gelişmelerdir.

3.1. Sınıf Bilinci İnşası ve Örgütlenme Çağrısı: İşçilerin Koşullarının Temsili ve Sendikal Mücadele Vurgusu

Orak Çekiç gazetesinin misyonunu tam olarak anlayabilmek için, hitap etmeyi hedeflediği kitlenin 1925 Türkiye'sindeki durumunu göz önünde bulundurmak gerekir. Dönemin sanayii, büyük ölçüde devlete ait birkaç büyük işletme (örneğin Hereke İpek, Feshane Yünlü Fabrikası) ile özel sektöre ait küçük atölyelerden oluşmaktaydı. İşçi sınıfı, niceliksel olarak küçük, coğrafi olarak dağınık ve büyük ölçüde örgütsüzdü. Sendikalaşma oranı son derece düşük, toplu iş sözleşmesi ve grev gibi haklar ise yasal güvenceye kavuşturulmamıştı. İşte gazetenin *"Başlarken"* yazısında vurguladığı *"amele ve köylünün dertlerini duyurmak, dermanlarını göstermek"* hedefi, tam da bu zayıf ve bilinçsiz sınıf yapısını güçlendirme ve yönlendirme kaygısının bir ürünüdür. Gazetenin içeriği, sadece mevcut sorunları haber yapmakla kalmaz, aynı zamanda adeta bir eğitim aracı işlevi görerek işçilere sınıf bilinci aşılamaya, onları örgütlü mücadelenin gerekliliği konusunda eğitmeye yönelik bir çaba sergiler.

Sık sık belirtildiği şekilde *Orak Çekiç* gazetesinin temel misyonu, işçi sınıfına hitap ederek işçi haklarına yönelik yayın yapmaktır. Bu amaçla uyumlu şekilde gazete sayfalarında en çok işçi sınıfının sorunları, hakları ve faaliyetleri hakkında haberler yapılmıştır. Yayınlanan haberler işçilere cesaret verici nitelikte olup işçilerin faaliyetlerine yönelik olumlu-olumsuz eleştiriler de yapılmıştır. Buradaki temel misyon ise işçilere neyi nasıl yapacaklarının öğretilmesidir.

Bir öğüt niteliğindeki bu haberlerin en önemlisi gazetenin birinci sayısında yayınlanan ve işçilerin siyasi bir teşkilat kurmalarını belirten haberdir. Haber içerisinde bir amele fırkasının doğuş sürecine değinilmektedir. Ayrıca işçilerin mücadelelerinde nasıl başarılı olacakları adım adım anlatılarak öncelikle mensubu oldukları sanayi şemaları etrafında toplanmaları ve patronlarına karşı haklarını savunacakları bir meslek grubuna mensup olmalarının önemi vurgulanmaktadır. Haberin devamında eğer bir kitle halinde patronlara karşı mücadele edilebiliyorsa bir sınıf fırkasının ortaya çıkabileceği iddia edilmektedir.[52] Öte yandan *"Bu hareket bugün amele fırkası yapmak isteyenlerin hiç de hoşlarına gitmiyor. Amele sınıfı bunlardan teşvik şöyle dursun, ümidini kıracak, faaliyetini güçleştirecek muameleler görmekten bir an hali kalmamıştır. Bu da gösterir ki burjuvazi fırkalarının amele sınıfına musallat ettikleri rehberlerce matlub olan, bu sınıfın kendi kurtuluşu için hazırlaması ve kuvvetlenmesi değil. Rakip siyasi gruplardan biri lehine gözleri bağlı dövüşmesidir"* denilerek, ülkedeki mevcut siyasi bakış açısının böyle bir yapılanmaya çok da sıcak bakmayacağının altı çizilmektedir.

İşçi sınıfına yönelik önemli tavsiyelerden biri de dönemin gündemini meşgul eden Mesai Kanunu hakkındadır. Gazetenin dördüncü sayısında, kanunun olumsuz yönleri vurgulanmış ve işçilerin lehine düzenlenmiş bir yasanın çıkarılabilmesi için dayanışma içinde hareket edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, tüm cemiyetlerin tek vücut halinde bu *"patronca müdahaleyi"* protesto etmeleri istenmiş; Türk Mürettipler Cemiyeti, işçi haklarını savunmadaki kararlı duruşuyla örnek gösterilerek diğer örgütlere de benzer bir sorumluluk çağrısında bulunulmuştur.[53] Bu çağrı, gazetenin işçi sınıfını yalnızca eleştirel bir bakışla bilgilendirmekle kalmayıp, aynı zamanda örgütlü mücadele ve dayanışma bilinci aşılayarak aktif bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Gazetede işçilerin hakları ve faaliyetlerinin yanı sıra onların çalışma koşulları ile köylü sınıfının sorunlarına da yer verilmektedir. Bu haberlerde, işçilerin elverişsiz çalışma şartları vurgulanırken köylünün geçim sıkıntısı konusunda da hükûmete yönelik sert bir eleştirel tutum takınılmaktadır. Bu kapsamdaki haberlerden birinde

[51] Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,* 288.
[52] *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.
[53] *Orak Çekiç* (2), 29 Ocak 1925.

işçilere yönelik şiddet olayları açık bir dille eleştirilmektedir. “Ameleyi dövmek yeni bir moda haline mi girdi?” şeklindeki ironik başlıkla duruma tepki gösterilen haberde, Tramvay Şirketi işçilerinden 293 numaralı vatman İbrahim’in, görevi başındayken bir grup zabit tarafından dövüldüğü aktarılmaktadır. Olay, Ortaköy mevkiinde manevra yaparken, yedi zabitin -yasağa rağmen- tramvaya binmek istemesi üzerine patlak vermiştir. İbrahim’in, nazik ve saygılı bir dille bu isteği reddetmesine rağmen, zabitlerin üzerine saldırdığı belirtilmektedir. Haberde ayrıca, İbrahim’in on dört yıl boyunca Türk milleti için savaşmış ve İstiklal Savaşı'nda yedi yerinden yara alarak kahramanca mücadele etmiş bir işçi olduğu hatırlatılarak, böylesine değerli bir insana reva görülen muamele şiddetle eleştirilmektedir.[54] Bu olay üzerinden sadece bir şiddet vakası değil, aynı zamanda emeğin ve vatan için fedakârlık yapmış bir neferin görmezden gelinmesi de protesto edilmiş olmaktadır. Gazete, bu haberiyle toplumsal adalet ve emek hakları talebini, milli değerlerle birleştirerek güçlü bir eleştiri sunmaktadır.

Bu kapsamdaki bir başka haberde ise köylülerin kendi aralarında geçen bir sohbete yer verilerek, ekine gelen ani fiyat düşüşleri ve ürünlerini satmak zorunda kalan köylülerin yaşadığı geçim sıkıntıları aktarılmıştır. Haberde ayrıca ekmeğe gelen zamlara da değinilmiş ve hükûmetin iktisat politikaları köylülerin gözünden yansıtılmıştır. Köylülerin yorumları arasında hükûmetin stok politikalarının ekmek sorununa yol açtığı belirtilmiş, bu sorunun kalıcı olarak çözülebilmesi için ise köylünün ekonomik durumunu iyileştirecek tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır.[55] Bu haber gazetenin sadece işçi sorunlarını değil, kırsal kesimin sesini de duyurma işlevi üstlendiğini göstermiştir. Köylülerin gündelik sohbetlerine yer verilmesi yaşanan sıkıntıları samimi ve gerçekçi bir dille yansıtarak okuyucuda empati uyandırmayı hedeflemiştir. Ayrıca sorunun kaynağını doğrudan hükûmetin politikalarına bağlayarak eleştirilerini somut örneklerle desteklemiş ve taleplerini *"geçici çözümler"* yerine *"köklü tedbirler"* üzerine inşa etmiştir.

Gazetedeki yayınlarda işçilere yönelik hakaret içeren tavırlar ele alınmakta, genel durumdan hareketle işçilere direnmeleri ve karşı harekete geçmeleri tavsiye edilmektedir. Bu kapsamda Reji Fabrikaları işçilerine de özel bir başlık altında yer verilmiştir. Haberde, işçiler için birlik olma (ittihat) zamanının geldiği ifade edilmiş; kadın işçilere özellikle vurgu yapılarak, işçi sınıfının gücünü; işçi kadınların, anaların ve kızların cesaret ve azminden alacağı belirtilmiştir.[56] Bu yaklaşım, gazetenin sadece bir mağduriyet alanı olarak işçi sorunlarını aktarmakla yetinmeyip aktif bir mücadele perspektifi sunduğunu göstermektedir. Kadın emeğini sınıf mücadelesinin merkezine yerleştiren bu vurgu, dönem için oldukça ilerici bir tutumdur. Gazete bu söylemiyle işçi sınıfını pasif bir tabiiyetten çıkarıp, örgütlü ve dişli bir toplumsal güç haline getirmeyi hedeflemektedir.

Gazete, işçilerin yaşadığı sıkıntıları gündeme taşımaya devam ederken, bu kapsamdaki önemli haberlerden biri de dokuma işçileriyle ilgilidir. Haberde, çok ağır koşullar altında çalışan ve çok düşük ücretler alan bu işçilerin çalışma ortamlarının son derece verimsiz olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca kadın işçilerin durumuna da değinilen haberde, savaş yıllarında elde ettikleri işlerin birer birer ellerinden alındığı belirtilerek kadın istihdamındaki düşüş eleştirilmiştir.[57] Bu haber gazetenin sınıf temelli eleştirilerini toplumsal cinsiyet boyutuyla da zenginleştirdiğini göstermektedir. Kadın işçilerin özelde yaşadığı istihdam kaybına dikkat çekmek, sömürü mekanizmasının nasıl cinsiyetçi bir karakter de taşıdığını ortaya koyar. Böylece gazete, emek sömürüsüne karşı verilen mücadelenin, aynı zamanda kadınların ekonomik hayattan dışlanmasına karşı da verilmesi gerektiğini ima ederek, oldukça kapsayıcı bir bakış açısı sergilemektedir.

Gazete, işçilerin haklarını savunmamaları halinde nasıl bir duruma düşeceklerini de örneklerle açıklamıştır. Buna dair çarpıcı bir haberde, Tophane'de çalışan Hurşid Usta adlı bir işçinin, iki aylık hastalık izninin ardından çalışamaz duruma geldiği gerekçesiyle işten çıkarıldığı ve sonunda dilencilik yapmak zorunda kaldığı aktarılmıştır. Aynı sayıda yer alan bir başka haberde ise İzmir'deki kasaba işçilerinin bir beyanatına yer verilmiş, işçilerin haklarını koruyacak bir kurumun bulunmayışından duydukları yakınma dile getirilmiştir. Haberde, işçilerin bu ihtiyacı karşılamak için kendi cemiyetlerini kurmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Detaylara göre, geleceklerini güvence altına almak isteyen işçilerin bir cemiyet kurmayı planladıkları belirtilirken; bu birliklere patron yanlısı kişilerin değil, emekçi ve yoksul işçilerin kabul edileceği ifade edilmiştir.[58]

[54] *Orak Çekiç* (4), 12 Şubat 1925.
[55] *Orak Çekiç* (3), 5 Şubat 1925.
[56] *Orak Çekiç* (6), 26 Şubat 1925.
[57] *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.
[58] *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.

Gazete, işçilerin genel durumunun yanı sıra ne istediklerini ve hükûmetin bu konudaki duyarsız tutumunu da gündeme taşımıştır. Haberde, patronların kendi çıkarlarına uygun istekleri işçilere kabul ettirdiği öne sürülürken; ülkenin her meselesinde söz söyleyen hükûmetin, işçi sorunları karşısında sessiz kaldığı iddia edilmiştir. Haberin devamında, hükûmete uyarı niteliği taşıyan ifadelere yer verilerek, hor görülen emekçi ve köylülerin bir gün bu duruma isyan edeceği hatırlatılmıştır. Bu nedenle, temel haklarını talep eden işçilerin feryatlarının şiddetle bastırılmaması ve onlara vatan haini muamelesi yapılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Gazete ayrıca işçilerin Millî Mücadele'de canla başla savaştıklarını hatırlatarak, tek isteklerinin grev yaparken kolaylık gösterilmesi ve resmi haklarının tanınması olduğunu belirtmiştir.[59] Bu söylem, gazetenin işçi hakları mücadelesini vatanseverlikle ilişkilendirerek meşru bir zemin inşa etme stratejisini yansıtır. *"Vatan haini"* suçlamalarını reddederek, asıl vefanın emekçilere haklarını vermek olduğunu ima eder. Böylece gazete, sadece ekonomik talepleri değil, aynı zamanda işçi sınıfının toplumsal itibarını ve siyasi temsil hakkını da savunarak, kapsamlı bir toplumsal adalet perspektifi sunmaktadır.

İşçi hak mücadelesinin en temel eylemi olan grevler, gazetenin sayfalarında sıklıkla ve detaylı bir şekilde yer bulmuş, gerçekleşen grevler olumlu bir üslupla kamuoyuna duyurulmuştur. Bu grev haberleri arasında Ayvansaray Grevi, başlangıcından sonuna kadar *Orak Çekiç* gazetesi tarafından büyük bir ilgiyle takip edilmiştir. Haber dizisinde, öncelikle Ayvansaray Un Fabrikası'nda grevin haklı bir sebeple başladığı belirtilmiş, devamında ise süreçle ilgili olarak savcılık makamı eleştirilmiştir. Gazete, işçilerin yaptığı her grevin arkasında haklı bir gerekçe olduğunu savunarak ve grevi *"amelelerin en keskin silahı"* olarak nitelendirerek, işçilerden yana korumacı tutumunu sürdürmüştür. Yaşanan olaylar, tamir için durdurulan bir makineyle başlamış ve ardından 40 işçinin işten çıkarılmasıyla sonuçlanmıştır. Haberde, işten çıkarılanların özellikle ameleler arasından seçilmiş olmasının altı çizilmiştir. Gazetenin ilerleyen sayılarında, greve katılan işçilerin bir kısmının işe geri alındığına yönelik haberler görülmekle beraber, henüz işe alınmamış işçilerin bulunması nedeniyle bu sonucun tam anlamıyla bir zafer olarak nitelendirilemeyeceği de vurgulanmıştır.[60]

İşçi grevlerine dair bir diğer önemli haber, 1925 yılında Eskişehir'de yaşanan kısa süreli bir grevle ilgilidir. Haberde, Eskişehir Şimendifer Fabrikası'ndaki bir Alman yetkilinin usulsüzlük yaptığı ve haksız bir mevki işgal ettiği özellikle vurgulanmıştır. İşçilerin ocak ayı maaşlarını alamadıkları belirtilen haberde, grevin temel sebebi olarak bu yetkilinin keyfi uygulamaları gösterilmiştir. Bu nedenle gerginleşen işçiler, öğle tatili sırasında iş bırakarak yetkiliyle görüşmüş ve yalnızca yirmi dakika süren grev, haklı taleplerinin kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır.[61] Bu durum, örgütlü ve kararlı duruşun işçilerin hak arama mücadelesinde ne denli etkili olduğunu göstermesi açısından çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Grevin kısa sürede sonuç vermesi, toplu hareket etmenin gücünü vurgularken, aynı zamanda gazetenin bu tür başarıları okuyucuya aktararak işçi sınıfını motive etmeyi ve dayanışma bilincini güçlendirmeyi amaçladığını ortaya koymaktadır.

3.2. Rejim Eleştirisi ve Politik Talep: Hükûmetin İktisat Politikalarına ve Siyasi Tutumuna Yönelik Eleştiriler

Orak Çekiç gazetesinin haber başlıklarından önemli bir kısmı, hükûmete yönelik açık muhalefet içermektedir. Bu muhalefet, özellikle hükûmetin işçi politikaları ve ülkenin iktisadi durumu üzerinden şekillenmektedir. Gazete, ülkedeki iktisadi yapıya, vergilendirme politikalarına ve ilgili kanunlara dikkat çekerek, işçilerin ezildiğini öne sürmekte ve hükûmetin işçi sorunlarını önemsemediği yönündeki düşüncenin kamuoyunda yayılmasını amaçlamaktadır. Örneğin, *"Hükûmetin Amele Siyaseti"* başlıklı bir yazıda, hükûmetin işçi sınıfına yönelik tutarlı bir politikasının bulunmadığı iddia edilmektedir. Yazıda, partinin işçi meselelerinden tamamen habersiz olmadığı ancak izlediği yaklaşımın bir *"siyaset"* değil, *"diplomatlık"* olduğu savunulmaktadır. Hükûmetin bu kapsamdaki faaliyetleri ise *"bozguncu"* olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu politikanın ardında burjuva sınıfı ve onların iktisadi çıkarlarının yer aldığı öne sürülmektedir.[62]

Hükûmete yönelik bir diğer muhalif tutum buğday stokları ve ekmek fiyatları üzerinden yapılmıştır. Haberde hükûmetin yurtdışından buğday ithal etme politikası eleştirilerek yerli tüccarın zarar göreceği ve ekmeğin eskisinden de pahalı olacağı öngörülmüştür.[63]

[59] *Orak Çekiç* (5), 17 Şubat 1925.
[60] *Orak Çekiç* (4), 12 Şubat 1925.
[61] *Orak Çekiç* (7), 5 Mart 1925.
[62] *Orak Çekiç* (3), 5 Şubat 1925.
[63] *Orak Çekiç* (7), 5 Mart 1925.

İşçi meselelerinde en önemli konulardan birisi olan Mesai Kanunu hakkında da sık sık haberler yapan gazetede, hükûmetin en çok eleştirildiği konulardan birisi kanunun bir türlü çıkartılamaması olmuştur. Gazetede kanunun çıkmasıyla beraber çalışma saatlerinin ve işçi ücretlerinin iyileştirilmesi hakkında önemli beklentilerinin olduğu belirtilirken, kanunun bir an önce çıkması gerektiği vurgulanmıştır.[64] Gazete, söz konusu kanunun bir an önce çıkarılmasını talep ederek gecikmeyi eleştirmiş ve önerdikleri kanunun içeriği hakkında da detaylı açıklamalarda bulunmuştur. İstenen kanunun öncelikle işçilerin haklarını etkin şekilde koruyacak bir yapıda olması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı yazıda yaşlı işçilerin durumuna da dikkat çekilerek onlar için herhangi bir sosyal güvence bulunmadığı gibi, bir işçi vefat ettiğinde ailesine de hiçbir maddi destek sağlanmadığı ifade edilmiş ve bu durum eleştirilmiştir.[65] Gazetenin bu tutumu, işçi hakları mücadelesini yalnızca güncel çalışma koşullarıyla sınırlı tutmayıp, sosyal güvenlik ve gelecek endişesi gibi daha geniş bir perspektifle ele aldığını göstermektedir. Yaşlılık ve ölüm riski gibi evrensel insani durumları gündeme getirerek meselenin sadece ekonomik değil, aynı zamanda insani boyutuna değinmekte ve böylece işçi sınıfının taleplerini daha insani ve haklı bir zemine oturtmaktadır. Bu yaklaşım, gazetenin toplumsal sorumluluk bilincini ve işçi sınıfının tüm yaşam evrelerini kapsayan bir bakış açısını yansıtmaktadır.

Gazetenin Mesai Kanunu'na yönelik muhalif tutumu, kanunun yürürlüğe girmesinden sonra da devam etmiş ve bu yasa gazetede yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Haberde 10 saatlik çalışma süresine yönelik ağır eleştiriler yer almış; bu sürenin diğer ülkelerde 6-8 saat aralığında olduğu belirtilerek, uygulamanın bir *"esaret"* sayıldığı vurgulanmıştır. Aynı sayının bir başka sayfasında ise kanunda işçiler için bir asgari ücret öngörülmemiş olmasına dikkat çekilerek, yasanın bu eksiği üzerinden de muhalif tutum sürdürülmüştür.[66]

Gazete, işçi sınıfının talep ettiği İş Kanunu hakkındaki yayınlarında, işçilerin beklentilerini kamuoyuna taşımıştır. Haberlere göre, işçiler her şeyden önce çıkarılacak kanunun tüm işçi meselelerini kapsayacak şekilde geniş ve kapsamlı olmasını talep etmiştir. Gazete ayrıca işçilerin haklarını özgürce savunamadığını ileri sürerek gösteri haklarının kısıtlanmasına tepki göstermiş ve geçmiş dönemlerin korku ve baskı zihniyetinin hâlâ devam ettiğini vurgulamıştır. Burjuva sınıfının kendi içindeki sert mücadeleler meclis üslubu olarak kabul edilirken, işçilerin geleceklerine sahip çıkmak amacıyla toplanmalarının *"küstahlık"* olarak nitelendirilmesinin anlaşılmaz bir çifte standart olduğu ifade edilmiştir. Haberin devamında, mecliste tartışılan Mesai Kanunu'na karşı düzenlenen bir gösterinin meşru bir hak olduğu savunulmuş ve böyle bir girişime karşı çıkmanın Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği iddia edilmiştir.[67] Gazete, bu söylemle sadece somut bir yasa tasarısını eleştirmekle kalmayıp, temel bir demokratik ilkeyi savunmuştur. İşçilerin toplanma hakkını anayasal zemine oturtarak, taleplerini bireysel şikâyetler düzeyinden çıkarıp kamusal bir hak talebine dönüştürmüştür. *"Çifte standart"* vurgusu ise iktidar ilişkilerinin eleştirisini yaparak, burjuva siyasetinin sınıfsal karakterini teşhir etmiştir. Bu durum, gazetenin işçi hakları mücadelesini daha geniş bir demokratikleşme perspektifiyle birleştirdiğini göstermiştir

Gazete, yalnızca hükûmete karşı değil, dönemin diğer siyasi oluşumlarına yönelik de eleştirel bir tutum benimsemiştir. Nitekim 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası hakkındaki yayınlar da bu kapsamdadır. Her iki partinin işçi haklarına karşı kayıtsız kaldığı vurgulanan yazılarda, hem iktidar hem de muhalefetin işçi ve köylü kesimlerinin sorunlarını önemsemediği, dolayısıyla işçi meselelerinden uzak durduğu belirtilmiştir.[68] Yine dönemin Başbakanı Ali Fethi (Okyar) Bey'in kabinesinin düşmesi memnuniyetle karşılanmış, hatta Ali Fethi Bey'in Başbakanlık makamında bulunması büyük bir felaket olarak değerlendirilmiştir.[69]

3.3. Enternasyonalist Perspektif: Küresel İşçi Hareketlerinin Temsili ve Türk İşçilerin Evrensel Bağlamda Konumlandırılması

Gazete, ilk sayısında da belirttiği gibi, yalnızca Türkiye'deki değil, dünyadaki tüm işçilere yönelik haberleri kapsamına almayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda, yedi sayıdan oluşan ilk yayın döneminde çeşitli ülkelerdeki işçi eylemlerine ve bunların Türkiye'deki durumla kıyaslamalarına yer verilmiştir. Örneğin Fransa'daki bir grev

[64] *Orak Çekiç* (2), 29 Ocak 1925.
[65] *Orak Çekiç* (6), 26 Şubat 1925.
[66] *Orak Çekiç* (3), 5 Şubat 1925.
[67] *Orak Çekiç* (5), 17 Şubat 1925.
[68] *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.
[69] *Orak Çekiç* (7), 5 Mart 1925.

hareketini aktaran gazete, grevin bir *"açlık grevi"* niteliği taşıdığını vurgulamıştır. İşçilerin ücretlerinin yetersizliği dile getirilen haberde, yaklaşık iki ay süren grevin, işçilerin başarısıyla sonuçlandığı bildirilmiştir. Bu başarının nedeni olarak ise işçilerin kararlılığı ve birlikte hareket etmeleri gösterilmiştir.[70] Aynı doğrultudaki bir başka haberde, Almanya'da 4.000'den fazla işçinin işten çıkarıldığı ve 3.000 sanayi işçisinin greve gittiği aktarılmıştır. İngiltere'de ise işçi ve yoksul halkın geçim sıkıntısı çektiği, kiralarını ödeyemedikleri için evsiz kaldıkları belirtilmiştir. Haberde ayrıca, işçilerin en yüksek konut kirasını Kanada'da, en düşük kirayı ise Rusya'da ödedikleri bilgisi verilmiş; Türkiye'de ise bu konuda herhangi bir veri bulunmadığı not edilmiştir.[71]

Diğer taraftan *"Dünya Siyaseti"* başlıklı haberde, Çin'deki sosyalist mücadele hakkında bilgi ve analizlere yer verilmiştir. Haberde, Çin'de yaşanan emperyalist müdahalelere dikkat çekilmiş ve ülke içindeki çatışmalara değinilmiştir. Çin'in coğrafi ve demografik büyüklüğü vurgulandıktan sonra, emperyalist güçlerin bu ülkedeki faaliyetlerinin uzun süredir devam ettiği belirtilmiştir. Bu müdahalelerin temel hedeflerinden birinin, Çin'in ulusal kurtuluş hareketini ve buna bağlı olarak gelişen işçi hareketini engellemek olduğu öne sürülmüştür.[72] Ayrıca dünyanın çeşitli ülkelerinde işçi hareketlerinin yaygınlaştığına dikkat çekildikten sonra, Tunus'ta da benzer bir hareketlilik yaşandığı belirtilmiştir. Kireç ve çimento fabrikalarında çalışma koşullarının iyileştirilmesini talep eden işçilerin greve gittiği duyurulmuştur. Haberde ayrıca işçilerin kısa sürede 36 sendika kurmasının hükûmeti ve işverenleri tedirgin ettiği ifade edilmiş; işçi sınıfına yönelik şiddetli bir baskı dalgasının başladığı bilgisi paylaşılmıştır[73] Bu uluslararası haberler, gazetenin yerel mücadeleleri küresel bir bağlama oturtarak işçi sınıfının sorunlarının evrenselliğini vurgulama stratejisini yansıtmıştır. Çin'deki anti-emperyalist mücadele ile Tunus'taki sendikalaşma hareketi arasında paralellik kurarak, dünya işçi sınıfının ortak düşmanlara (emperyalizm ve sermaye) karşı verdiği mücadelenin birbirinden bağımsız olmadığına işaret etmiştir. Bu yaklaşım, okuyucuda uluslararası dayanışma bilinci uyandırmayı ve yerel hareketleri daha geniş bir mücadele perspektifiyle güçlendirmeyi amaçlamıştır.

İşçilerin talepleri ve haklarının gündeme taşındığı bir haberde, maden işçilerinin günlük çalışma süresinin beş saati aşmayacağı duyurulmuş; İspanya'da dokuma sanayisinde yaşanan buhran nedeniyle işçilerin iş ve ekmek talebinde bulundukları, İngiltere'de ise demiryolu işçilerinin çalışma koşullarına ilişkin hak taleplerinin gündeme geldiği aktarılmıştır. Haberde ayrıca burjuva sınıfının olası barış çağrılarına güvenilmemesi gerektiği belirtilmiş; gerçek barışın ancak esaretten kurtulan dünya işçileri tarafından tesis edilebileceği vurgulanmıştır.[74] Bu, gazetenin yerel işçi taleplerini küresel bir sınıf mücadelesi perspektifiyle harmanlayan tutarlı yayın çizgisinin tipik bir örneği olmuştur. Farklı coğrafyalardaki emek hareketlerini aynı sayfada buluşturarak, işçi sınıfının sorunlarının evrenselliğine dikkat çekmiş ve uluslararası dayanışmanın önemini vurgulamıştır. Son cümledeki *"işçiler tarafından tesis edilecek barış"* vurgusu ise gazetenin sınıfsal temelli anti-emperyalist duruşunu açıkça ortaya koymuş ve meselenin sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi bir boyutu olduğunu ilan etmiştir.

Gazete, grevlerin yanı sıra Avrupa ülkelerindeki işçi hareketleri ve örgütlenmeleri hakkında da bilgi vererek, dünyadaki gelişmeleri Türk işçi sınıfına hem haber niteliğinde aktarmış hem de örnek teşkil etmesini sağlamıştır. Bu kapsamda, gazetenin ikinci sayısındaki bir haberde Fransa'da aynı sanayi kolunda çalışan işçilerin kendi sendikaları çatısı altında birleşmeleri örnek gösterilmiştir. Habere göre işçiler, öncelikle sanayi ve inşaat gibi farklı sektörlere yönelik sendikalar kurmuş, son aşamada ise bu sendikaları bir çatı altında toplayan sendikalar birliği oluşturmuştur.

Sonuç

Erken Cumhuriyet döneminin siyasi tarihi incelendiğinde, 1925 yılı bir kırılma noktası olarak öne çıkar. Şeyh Said İsyanı'nın ardından ilan edilen Takrir-i Sükûn Kanunu, çok partili siyasi hayata geçiş denemelerini sonlandırmış ve muhalefetin her türlü ifade kanalını ciddi şekilde sınırlandırmıştır. Bu çalışma, söz konusu dönemdeki sosyalist muhalefetin niteliğini ve sınırlarını, kısa ömürlü ancak anlamlı bir yayın organı olan *Orak Çekiç* gazetesi özelinde analiz etmeyi amaçlamıştır.

Araştırmanın bulguları, *Orak Çekiç*'in, dönemin baskıcı siyasi atmosferine rağmen, sosyo-ekonomik muhalefetin özgün bir taşıyıcısı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Gazete, Türkiye Komünist Partisi (TKP) ile

[70] *Orak Çekiç* (1), 21 Ocak 1925.
[71] *Orak Çekiç* (4), 12 Şubat 1925.
[72] *Orak Çekiç* (3), 5 Şubat 1925.
[73] *Orak Çekiç* (3), 5 Şubat 1925.
[74] *Orak Çekiç* (5), 17 Şubat 1925.

organik bağı bulunan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın (TİÇSF) yayın organı olarak, entelektüel bir çevreden ziyade doğrudan işçi sınıfına hitap etme stratejisi benimsemiştir. *"Amele ve köylünün dertlerini duyurmak, dermanlarını göstermek"* şeklinde özetlenen misyonu, onu dönemin diğer sol yayınlarından (örneğin *Aydınlık*) ayıran temel özelliktir. Gazetenin sayfaları, henüz emekleme aşamasındaki Türkiye işçi sınıfına sadece haklarını anlatan bir içerik sunmakla kalmamış, aynı zamanda sendikalaşma, grev hakkı ve dayanışma gibi temel sınıf bilinci unsurlarını aşılamaya çalışan bir *"eğitim aracı"* işlevi görmüştür.

Orak Çekiç'in muhalefet söylemi incelendiğinde, üç temel eksen öne çıkmaktadır: İktisadi, siyasi ve uluslararası. İktisadi muhalefette, hükûmetin sanayileşme ve çalışma politikaları, özellikle de geciken ve yetersiz bulunan Mesai Kanunu, burjuvazi lehine olmakla eleştirilmiştir. İşçilerin ağır çalışma koşulları, düşük ücretler ve patronların keyfi uygulamaları sıklıkla gündeme getirilerek, bu sorunların çözümünün ancak örgütlü mücadele ile mümkün olacağı vurgulanmıştır. Siyasi muhalefette ise hem iktidardaki Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) hem de ana muhalefet partisi konumundaki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın (TCF) işçi sınıfının sorunlarına kayıtsız kaldığı iddia edilmiştir. Ancak gazete, siyasi muhalefetini sunarken önemli bir stratejik tercih yapmış ve Şeyh Said İsyanı gibi rejimi temelden tehdit eden bir hareket karşısında *"irtica"*ya karşı tavır alarak, muhalefetinin "*rejim karşıtı"* değil, *"sınıf temelli"* ve *"ilerici"* olduğunu vurgulama ihtiyacı hissetmiştir. Bu durum, erken dönem sosyalist hareketin jakoben modernleşme projesi ile olan karmaşık ilişkisini yansıtmaktadır. Uluslararası boyutta ise gazete, Türkiyeli işçileri dünyadaki emek hareketlerinin bir parçası olarak konumlandırmaya çalışmış, Fransa, Almanya ve Tunus'taki grev ve sendikalaşma örneklerini başarı hikâyeleri olarak sunmuştur.

Orak Çekiç'in yalnızca yedi sayı sonra, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun hedefi haline gelerek kapatılması, erken Cumhuriyet rejiminin muhalif söylemleri sınırlandırma mekanizmalarını anlamak açısından oldukça anlamlıdır. Gazetenin kapatılma gerekçesi, onun sadece bir *"işçi hakları savunucusu"* olmasından ziyade, kapitalist modernleşme projesini ve *"sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitle"* söylemini sorgulayan alternatif bir siyasi hat önermesidir. *Orak Çekiç*, sınıf temelli bir toplumsal örgütlenme modelini savunarak, resmî ideolojinin temel parametrelerine meydan okumuş ve bu nedenle *"rejimin düzenini bozan neşriyat"* kapsamında değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, *Orak Çekiç* gazetesi, 1925 Türkiye'sindeki sosyalist muhalefetin imkânlarını ve sınırlarını somut bir şekilde temsil etmektedir. Gazetenin kısa ömrü, bir yandan dönemin katı siyasi ikliminin bir göstergesi iken, diğer yandan sosyalist hareketin, sanayileşmenin ve işçi sınıfının son derece sınırlı olduğu bir sosyo-ekonomik zeminde kitlesel bir taban bulma çabasının ne denli güç olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışma, *Orak Çekiç* örneği üzerinden, Erken Cumhuriyet dönemi siyasal tarihinin yalnızca *"Kemalist reformlar-irtica"* veya *"merkez-etnik muhalefet"* ikilemleri üzerinden değil, aynı zamanda sınıf temelli ve sol muhalefetin marjinalleştirilmesi süreci üzerinden de okunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Gazetenin mirası, Türkiye'de sol muhalefetin, devlet eliyle yürütülen modernleşme projesi ile kurduğu problematik ilişkinin ve bu ilişki bağlamında yaşadığı baskı ve içe kapanma döngüsünün erken bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Türkiye Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı Süreli Yayınlar Arşivi

Resmi Yayınlar

Resmî Gazete

TBMM Zabıt Cerideleri

Telif Eserler

Acar, Hasan. "Türk Siyasal Hayatında Şeyh Said İsyanı", MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8/3 (2019): 2934-2952.

Ahmad, Feroz. Modern Türkiye'nin Oluşumu. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995.

Atılgan, Gökhan. Behice Boran: Öğrenilecek Bir Yaşam. İstanbul: Yordam Kitap, 2018.

Aydemir, Şevket Süreyya. Suyu Arayan Adam. Ankara: Remzi Kitabevi, 2019.

Bora, Tanıl. "Kemalizm ve Sol: İttifak ve Dışlama Halleri", (Ed. Ahmet İnsel), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cilt 2: Kemalizm. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, 332-347.

Çavdar, Tevfik. Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950. Ankara: İmge Kitapevi, 1995.

Demir, Fevzi. "Atatürk Dönemi Çalışma Hayatımız", TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi. 20/4-5 (2006-2007): 1-20;

İleri, Rasih Nuri. Atatürk ve Komünizm Kurtuluş Savaşı Stratejisi. 5. bs. İstanbul: Scala Yayıncılık, 1999.

Kıray, Mübeccel. Örgütleşemeyen Kent: Türkiye'de Kentleşme, Yazılar. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016.

Kıvılcımlı, Hikmet. Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi. İstanbul: Sosyal İnsan Yayınları, 2009.

Koç, Yıldırım. "Türkiye İşçi Sınıfının Tarihsel Gelişimi ve Sendikacılık Hareketi", Mülkiye Dergisi. 27/240 (2003): 197-220.

Kurutlu, Vahit Taha. "Atatürk Döneminde Siyasi Dergiler ve Fikirler", Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. 6/11 (2023): 45-64.

Makal, Ahmet. Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri: 1920-1946. Ankara: İmge Kitabevi, 1997.

Parla, Taha. Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları: Cilt 1, Atatürk'ün Nutuk'u. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

Sala, Bedir. "Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihsel Seyri: Dönemler, Gündemler ve Konjonktürel Yönetimler", Muhafazakâr Düşünce Dergisi. 17/61 (2021): 12-33.

Sayılgan, Aclan. Solun 94 yılı 1871-1965. Ankara: Mars Matbaası, 1968.

Tekerek, Meltem. "Cumhuriyet Halk Partisi İktidarında İşçiler (1923-1938)", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. XX/40 (2020): 175-199.

Tevetoğlu, Fethi. Türkiye'de Sosyalist Komünist Faaliyetleri. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1967.

Toprak, Zafer. "Aydınlık Dergisi (1921-1925) Marksizim ve Feminizm", Müteferrika. 2/50 (2016): 3-50

Torun, Aytül Tamer. "Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkçe Sol Basından İzlenimler: İşçi Hareketleri ve Sorunlarına Dair Notlar", Erciyes İletişim Dergisi. 3/4 (2014): 42-64.

Tunaya, Tarık Zafer. Hürriyetin İlânı, İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakışlar. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Tunaya, Tarık Zafer. Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt2, Mütareke Dönemi. 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Tunçay, Mete. Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931). Ankara: Yurt Yayınları, 1981.

Tunçay, Mete. Türkiye'de Sol Akımlar-I (1908-1925). 3. Basım, Ankara: Bilgi Yayınları, 1978.

Uca, Alaattin. "Atatürk ve Komünizm", Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 15 (2000): 323-348.

Unsur, Özge. Şefik Hüsnü Değmer: Türkiye Sol Hareketi İçindeki Yeri ve Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

Yılmaz, Eray. “Aydınlık Çevresinde Şevket Süreyya (Aydemir) (1924-1925)”, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi. 18/53 (2022): 509-539.

Yılmaz, Mustafa. “Mustafa Suphi Olayı”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2/1 (1987): 300-312.

Zürcher, Erik Jan. Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Süreli Yayınlar

Orak Çekiç

EK-1

Orak Çekiç gazetesinin 1. Sayısı

ده‌کری ۱۰۰ پاره‌در

اوراق چکیچ

صایی ۱ — هافتالق سیاسی عمله وکویلو غزته‌سی — ۱۹۲۵ - کانون ثانی ۲۱

ایشجیلرك سیاسی تشکیلاتی

باشلارکن

اوراق چکیچ غزته‌سی، اُمکجی صنفنك کوره‌ن کوزی، ایشیده‌ن قولاغی، باغیرانه آغزیدر.

اوراق چکیچ «آیدینلغك» قویندن دوغدی. اوراق چکیچ اوزینی کوتلك آیدینلغك کوردیکی وظیفه‌نی داها کنیشله‌ترك داها درینلشدیره‌رك اوسته آلیور.

اوراق چکیچ «هفته‌ده بر دفعه چیقان بر عمله وکویلو غزته‌سی‌در. مسلکی عمله‌نك وکویلونك ایشلریله اوغراشمق، غایه‌سی عمله‌نك وکویلونك منفعتلرینی قوروماقدر. «اوراق چکیچ» عمله وکویلونك دردلرینی دویورمق، درمانلرینی کوسترمك ایچین چیقیور. آلی ترلی، بوره‌کی تمیز آمکجیلرك بولوندیغی هر یرده اوده واردر. او سیکی و تازه فکرلرله یورغون قافالری ایشیقلاندیراجاق، کوزل یازیلرله‌ده اونلری دیکله‌ندیره‌جکدر. مملکتك دورت بوجاغنده‌کی هر عمله وکویلو، هر ایسته‌دیکی شیئی «اوراق چکیچ» ده بولا بیلیر؛ هر کوردیکی ودوشوندیکی شیئی اوکا یازابیلیر.

«اوراق چکیچ» یالکز تورکیه‌یه عائد خبرلر ویرمکله‌ده قالمایه‌جقدر. هر جالیشان عمله وکویلو، هر آزیلن آلی ترلی آمکجی بر برینك قارده‌شی، آرقاداشی‌در. بونك ایچون «اوراق چکیچ» ده دونیانك بوتون مملکتلرنده اولوب بیتن عمله وکویلو ایشلرینه دائر یازیلر، خبرلر، حوادثلر بولنه‌جقدر. تورکیه عمله وکویلوسی «کندی غزته‌سی» آیدینی زمان باشقا هیچ بر کتابده، هیچ بر غزته‌ده بولا‌مایه‌جق بوتون فایدالی شیلری صیرا صیرا کوره‌جك، اوقویاجاقدر.

«اوراق چکیچ» اك ایی بر عمله وکویلو غزته‌سی‌در. اُمکجیلرك تو زغزته‌سی‌در. اونك هر یاپراغی، هر سوزی آمکجیلرك حالی، آمکجیلرك حقی‌در. بونکچون هر عمله وکویلو وکندی غزته‌لرینه «آبونه اولمالی، اوکا یازی یازمالی، اونکله مکتوبلاشمالیدر. هر عمله وکویلو «اوراق چکیچ غزته‌سی» نك اوقویوجی‌سی، یازیجی‌سی وخبرجی‌سیدر.

یاشاسون عمله‌لر وفقیر کویلولر!

اوراق چکیچ

سوك زمانلرده اورطه‌یه بر «عمله فرقه‌سی» سوزی آتلدی. یاطرونلر صنفنك تکمیل غزته‌جیلری و محررلری بونك حقنده دوشوندکلری یازدیلر. بو نشریات دها زیاده، عمله‌نك بر فرقه تشکیل ایتمه‌سی لیندەدر. زیرا بحثی ایدیان فرقه‌یی قورمق ایسته‌ینلر، حاکم صنفك یکی ویا اسکی فرقه‌لرندن برینه منسوب. واونلر حمایه حرکت ایدن کیسه‌لردر. بو افندیلر کندی کندیلرینه کلین کوره‌ی اولمق، چالیشانلر صنفی باشقه‌لرینك سیاسی اطرینه آلت ایتمك آرزوسنی سیله‌یورلر. بو ایشی باشارمق ایچون الدرکیله چالیشانلرندن تعجب ایدیله‌جك نه وار!

کرچه بو مسئله‌ده تعجب ایدیله‌جك بر نقطه یوق دکلدر. یالکز اونی باشقه طرفده آرامق لازم. دوغرودن دوغرویه کندیلرینه تعلق ایدن بو نقطه‌یه عائد خبری ایشیدیلمزده، هر کس کبی غزته‌لردن آلدیلر. الآن بو عملکتده، اونلری قویون سوروسی کبی آرقه‌لری صیره سوروکلیه بیله‌جکلرینی ظن ایدنلر وار. ایشته بر اصل بو ذهنیتده اولانلرك غفلته شاشیورز.

کندی صنفلرندن اولمایان، عمله انقلابی مفکوره‌سنه یابانجی ثله باشیلره مقدراتی تسلیم ایتمك یوزندن، متارکه‌دن بری، تورك امکجیلرك یوق جانی یاتمشدر. [illegible] سعی، کندی ایشی کندیسی کورمه‌سی اولدیغی اوآرتق تمامیله آکلامشدر. بو اولمقلغك اك آشکار، اك پارلاق علامتی، کرك استانبولده، کرك ولایتلرده عمله‌نك جمعیتلرینك بویوك بر اهمیت ویرمه‌سی و جمعیتلرینك باشنه بالذات کچمك باشلامالیدر.

بو حرکت بوکون عمله فرقه‌سی یاپمق ایسته‌ینلرك هیچ‌ده خوشلرینه کیتمیور. عمله صنفی بونلردن تفریق شوبه‌سی دوروسون، امیدینی قیره‌جق، فعالیتلرینی کوچلشدیره‌جك معامله‌لر کورمکدن بر آن خالی قالمامشدر. بوده کوستره‌رکه بوزیوزلر فرقه‌لرینك عمله صنفنه مسلط ایتدکلری زهرلرینه مطلوب اولان، بو صنفك کندی قورتولوشی ایچون حاضرلانمه‌سی وقوتلنمه‌سی دکل... رقیب سیاسی غرورلردن بری لهنه کوزلری باغلی دوکوشمه‌سیدر.

تشکیلاتلی بر عمله صنفنه آرقه‌سی ویرمه‌ین بر عمله پارتیسی نه‌یه یارار؟ ایشجیلرمز سیاسی بر رول اوینایه بیلمك ایچین اولا منسوب اولدقلری صنایع شعبه‌لری اطرافنده طویلانمالی، یاطرونلره قارشی حقلرینی حرم ومتانتله مدافعه ایده‌بیلمك برسلك تشکیلاتنه مالك بولنمالیدرلر. ظاهرده اهمیتسز کورونن اك اوفق مشترك حقلرینی استحصال ایچین برصنفك بایدیغی هر مجادله‌یه بر سیاسی مجادله‌در. سرمایه‌دار یاطرونلرك یوز دولق حقسزلقلرینه قارشی هر کون کوکس کرکه مجبور اولان عمله، بر قرداش کتله‌سی حالنده چارپیشیور، مشترك منفعتلرینی مدافعه ایده‌بیلیوری؟ بونی‌یه‌جه‌ریبورسه انجق اوزمان بر صنفك فرقه‌سی دوغوره‌جق وضعیته کلمشدر. دیمك اولیورکه عمله‌نك سیاسی حرکتی یاطرونه قارشی آچیلیش صاواشله باشلار. عملکتده‌کی یاطرونلر صنفنك اندەولنان دولت ایشلرینه مداخله صورتیله دوام ایدر، ونهایت چالیشانلر صنفی قطعی قوتلولوشه کوتوره‌ن حرکتله نهایت بولور.

امکجی قرداشلرمز یاطرونلرله چارپیشمق خصوصنده یاواش یاواش ممارسه پیدا ایدیورلر. شیمدیکی آرالرنده سوك بش سنه‌لك دوسلرندن استفاده ایتمش مجریه‌لی مجاهدلر واردر. فقط دها [illegible] سلك جمعیتلری احتیاجه جواب [illegible] قوتلی دکلدرلر. بونك ایچون [illegible] عمله فرقه‌سی تشکیلاتنه قالیشیدیغی موسسز بولیورز. عکس تقدیرده جمعیتلر عاملرك سندیقه ایشلرینی یوز اوقیه بیرقوب فرقه فعالیتنه آتیلمالری اجاب ایده‌جکدی. بوندن‌ده بنه بالذات عمله ضرر کوره‌جك، عادله ساحه‌سنه تملی چوروك بر تشکیلاتله آتلمش اولاجقدی.

یازین وقتندن اول بر انتخاب مجادله‌سی آچیلاجق اولورسه، بوکا امکجیلرك بر سیاسی تشکیلات اطرافنده متحداً اشتراك ایتمه‌لری هیچ شبهه‌سز لزومی وفائده‌لیدر. لکن بوده عمله‌یی اك یالین وسیله‌سی هدفی اولان سندیقه‌جیلقدن انحراف ایتدیرمه‌میلیدر. خاطرمزده قالدیغنه کوره عمله صنفنه خدمتی‌سیق ایتمش بر «ایشجی وجیفتجی» پارتیسی وار ایدی. احتیاج حاصل اولورسه بونك حرکته کچمه‌سی مبتلایی مکیلا حل ایده بیلیر. عمله آرقاداشلرمزه، آلتنده باشقه بر صنفه عائد مجلسلر صاحبلانان یکی بر فرقه تشکیلی کی تکلیفلره قولاق صاملرینی توصیه ایدرز.

لوریمون - چکیچ

خلق فرقه‌سنك «مانداسی» یعنی حمایه‌سی آلتنده عمله فرقه‌سنك حالی

دستان

آلدی سازی آله ترقیپرور جمهوریت فیرقه‌سی، باقالم نه دیدی:

بزم فیرقه‌یه دیرلر
جمهوریجی ترقیپرور
هم فیرقه‌جی‌یز، هم بربر
ایشجی‌یی جیفتجی‌یی تراش ایده‌رز
پرداخ اولمازلرسه تلاش ایده‌رز.

بالدیزلی بر قازیق قاقالم
ایشجی‌نك آچیلدن قوقان نفسنه
ماوی بونجوق طاقالم
کویلونك بوسکولسز فسنه
فقط حرمتله رعایتله باقالم
اجنبی سرمایه‌سنه
ایشجی‌یی جیفتجی‌یی تراش ایده‌رز
پرداخ اولمازلرسه تلاش ایده‌رز

آلدی سازی آله خلقجی جمهوریت فیرقه‌سی باقالم نه دیدی:

ترقیپرورلره قانمایك
اونلر دوستکزدر صانمایك
پارمقکزی سیاسته یانمایك
پالان اولسه‌ده صیرتکزه صیرما خیرقامز
صامانسز براقماز سزی فیرقامز

چیقار البت بر کون صاحی قانونی
یوز سنه، بیك سنه بکلیك بونی
ایشته بوکا دیرلر حل جنکیز اویونی
پالان اولسه‌ده صیرتکزه صیرما خیرقامز
صامانسز براقماز سزی فیرقامز

آلدی سازی اله عمله وکویلو باقالم نه دیدی:

سمرقند آیلندن یوللاسه‌کزده
ایچنی ایپکله چوللاسه‌کزده
نه قادار تلله‌یوب یوللاسه‌کزده
صیرتمه وورولان پالاندر پالان
اینانمام پالاندر، پالاندر، پالان

دستانجی آرقاداشی

۱۰۰۰ آبونه ایسترز

Kaynak: https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/orak-cekic/orak-cekic-01.pdf